

RAMON GASCH POU
ANDREU GONZÁLEZ CASTRO

DEFENSORS DE LA TERRA

Columna

COL·LECCIÓ CLÀSSICA

PRIMERA EDICIÓ: NOVEMBRE DEL 2013

© RAMON GASCH POU I ANDREU GONZÁLEZ CASTRO, 2013

© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, SAU

C/PEDRO I PONS, 9-11, 11A PLANTA - 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-1729-7

DIPÒSIT LEGAL: B. 21.842-2013

FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, SL

CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA

IMPRÈS A: EGEDSA

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Índex

<i>Arbre genealògic de la família Martí</i>	II
I. EL PRINCIPI DEL FINAL	13
II. L'HERÈNCIA	17
III. CANTS DE SIRENA	31
IV. LA REVOLTA DE LA SAL	51
V. L'ENCANTERI	75
VI. LA CIUTAT DE LA DISBAUXA	93
VII. CONSPIRACIÓ	113
VIII. EL PODER DE LES TENEBRES	137
IX. LA TORNADA	165
X. D'AMOR I D'IRA	197
XI. MARTÍ CONTRA MARTÍ	233
XII. EPÍLEG: LA HISTÒRIA DE SEMPRE	261
<i>Guia de personatges</i>	263
<i>Glossari</i>	271
<i>Agraïments</i>	279

A tota la meva família, grans i petits, per donar-me
crèdit i confiança una vegada i una altra.

A les meves nétes Ona i Aina, perquè el record que
tinguin del seu avi el dia de demà vagi més enllà dels
llibres que hagi pogut escriure.

RAMON

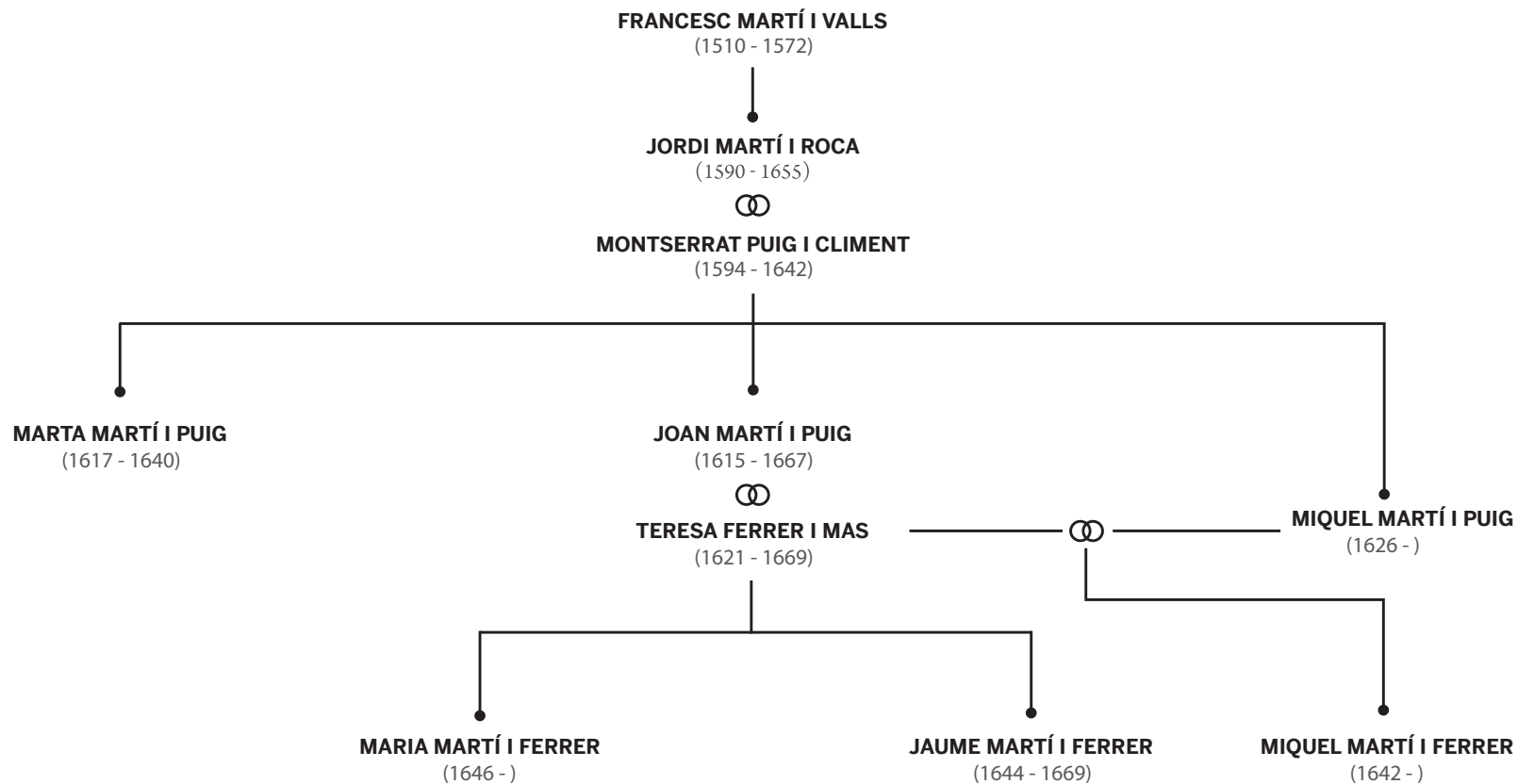
A la meva mare, que no em llegirà. Al meu pare, que
ho farà amb dificultats. A les meves filles, que encara no
en saben gaire o gens. *And last but not least*, a la Susanna,
companya de tants anys, per tot i malgrat tot.

ANDREU

ARBRE GENEALÒGIC DE LA FAMÍLIA MARTÍ

FRANCESC MARTÍ I VALLS

Obté el dret d'emfiteusis sobre la casa i les propietats de Can Martí de mans dels senyors de Montsonís.

MIQUEL MARTÍ I PUIG

El frare.

MIQUEL MARTÍ I FERRER

Adoptat per en Joan. Va tenir una esposa que va morir de part tot just casats (no es disposa de dades).

I

El principi del final

El fum del tret encara es movia lentament enmig de la foscor quan l'ombra d'un encaputxat va sortir en silenci cap a la part del darrere de la casa, cercant l'eixida.

Travessà el rebost i els safareigs, aquells espais tan familiars però llunyans en la memòria, fins a arribar als horts. Tot i que ranquejava, es movia amb molta lleugeresa i de seguida es va perdre rere els últims tarongers cap al bosc.

La nit era xafogosa i negra. Les criatures que habiten la foscor restaven en silenci davant del pas d'aquell intrús, que un moment després ja era al costat del seu cavall, un preciós animal negre amb ulls vermells de foc. La bèstia es movia inquieta per l'entorn estrany i bellugadís, però l'ombra la mantenia subjecta per les regnes i la calmava passant-li pel coll musculós una mà llarga i deformada.

L'home va aixecar el cap i els seus ulls brillants, amagats sota d'una impenetrable màscara negra, van mirar enrere. La mola de la casa, la seva casa, es perfilava enmig de la tènue llum de llevant. Allà era on hauria de ser. D'allà era d'on no se n'hauria d'haver anat mai. En aquell mo-

ment, però, res no tenia remei. El que estava fet, fet estava.

Va pujar amb agilitat a la gropa i clavà amb força els talons contra el cavall, que, amb un renill, s'aixecà sobre les potes del darrere. Tot seguit va sortir rabent cap al cor del bosc. Calia marxar ben lluny, tan lluny que els records d'aquell indret s'esborressin a la memòria i ja no els fos possible tornar-hi mai més.

L'he encertat de ple, li he rebenat el cap. Aquest plom portava tota la cremor de la meva rancúnia, tota la força de la meva desesperació, tot el neguit d'una revenja continguda durant anys.

Li he rebenat el cap i, mentre el seu cervell es feia bocins i tot ell s'esclafava a terra sense vida, han passat per davant meu, en un instant, tots els records d'aquelles coses que haurien pogut ser i al final no foren, aquelles il·lusions i jocs d'infantesa perduts en la foscor de la tragèdia, aquells terribles moments en què la desgràcia i el dolor s'apoderaven de mi i de tots els meus. Un patiment encara més fort que el que sentia quan la ferum de la meva carn cremada i la meva boca curulla de sang m'embotaven el cervell i em deien que l'únic camí era anar-me'n per sempre.

Mai entendre per què va passar tot allò. Mai ningú em podrà explicar per què tant d'odi i tanta maldat es poden reunir dins d'un sol home. No hi ha explicació possible en aquest món, però potser la trobaré a l'infern. Sóc una desferra humana amb una ànima corcada que mai podrà trobar consol ni pau.

Això és casa meva, però no m'hi puc quedar. Aquests són el meu fill, el meu pare i el meu germà, però no puc abraçar-los, no els puc dir que els estimo. Aquesta és la meva dona, a terra humiliada i adolorida... Voldria emplenar-la de petons, però no puc. No tinc llavis per besar, no tinc pell ni cabells... Amb prou feines uns ulls lleganyosos i sense vida, dins els dos forats negres

en què s'ha convertit el meu rostre. Sóc un monyó de carn pudenta, i el meu esperit, un pou sense fons.

No puc quedar-me aquí, però tampoc vull anar-me'n. Aquest ha estat sempre el meu destí des d'aquell dia: voler i doler.

A la fi, com sempre, me n'aniré. A la fi, com sempre, deixaré els meus. A la fi, com cada cop abans, tot el que podia ser no serà i tot el que serà ja no m'importa.

He assolit la meva revenja, sí, però mai podré venjar-me del meu pitjor enemic: jo mateix.

Mentre pensava tot això, cavalcava veloç per allunyar-se del seu propi destí, per marxar altra vegada a cercar l'oblit, on pogués tornar a donar consol i serenor als qui més ho necessitaven.

Un cos sense ànima i una ànima sense cos. Aquell era el Frare.

II

L'herència

Feia massa dies que en Joan Martí no es trobava bé, encara que es negava a acceptar-ho. La carcanada i les cames ja li feien mal tan bon punt s'aixecava del llit, i vestir-se o entrelligar les vetes de les espadenyes era un suplici al qual havia de dedicar cada dia més estona. Quan per fi acabava, el cor li galopava dins del pit i li semblava que l'aire es negués a entrar-li pels forats del nas, deformat anys enrere, quan un maleït cuirasser li havia engegat una puntada al rostre amb la seva bota militar. Des d'aquella malaurada nit que havia canviat per sempre la seva existència i la de la seva família.

No feia pas tant, encara dormia com una criatura. Però darrerament s'havia de llevar cinc o sis cops cada nit, amarat de suor i adolorit, per baixar a la necessària de l'eixida i orinar, encara que la majoria de vegades el que tragués fos un raig minso o un simple degoteig que li produïa un malestar continu.

En moltes ocasions el seu descans també s'omplia de malsons que no el deixaven reposar mentre, amb els ulls clucs però el cap desvetllat, passaven per davant seu per-

sonatges coneguts barrejats amb d'altres de misteriosos que el transportaven a fets passats impossibles d'oblidar. Cambrils, Martorell, Montjuïc, Perpinyà... Els seus amics ja desapareguts... El rostre del seu primer amor, la Maria... El seu germà Miquel... Tots anaven i venien enmig d'un desgavell de fum negre i llampecs de foc. Enemics i amics, ajuntats pels records i el neguit de la seva ànima, que mai no havia acabat de trobar la serenitat.

Des que va notar tota aquella confusió al cos i a la ment, dormia en un llit tot sol i separat de la Teresa, perquè almenys ella pogués descansar. Tot i que la seva dona no volia, al capdavall s'hi va avenir de mal grat.

El rector, que d'aquelles coses hi entenia una mica, convençut que la malaltia d'en Joan eren pedres al ronyó, li havia aconsellat una recepta infal·lible, amb la indicació que la seguís al peu de la lletra: «Prendre mig cordam de civada ben rentada i un puny de xicoires que sien fresques. Amb quatre quartilles i mitja d'aigua clara es farà bullir a foc lent i després s'hi posarà mig got de mistela i quatre unces de mel pura».

En prendre allò i comprovar que la funció urinària del pacient no millorava, sinó que la seva panxa es buidava de manera contínua i incontrolable, el rector va establir que tot plegat eren coses de l'edat, que no perdonava.

En Joan, poc amant de metges i cirurgians, se'l va creure, i el rector va concloure que tan sols li calia reposar més i oblidar-se d'una vegada dels quefers del mas.

De fet, a poc a poc li havien anant traient les feines més feixugues i, tot i que al principi remugava i protestava amb crits aïrats, s'havia adonat que ja no podia feinejar com temps enrere. Havia d'assumir que el treball

físic ja era cosa dels masovers i jornalers, dirigits per en Miquel, el seu fill gran, lliurat en cos i ànima a les feines de la casa i al seu bon govern des dels tràgics fets que li havien pres la dona i el fill.

Aquella era una de les altres desgràcies de les quals no es parlava a can Martí. Aviat faria anys que la jove dona d'en Miquel, una noia del poble, havia mort en parir el seu fill. Ni la mare ni el nadó es pogueren salvar, i des d'aleshores en Miquel havia canviat. Tots els seus esforços i tots els seus afanys s'abocaven en la feina del mas, com si fos l'única raó per viure que li quedava.

Malgrat la davallada física d'en Joan, quan el seu fill gran li va dir que deixés d'una vegada la feina més dura, s'hi va resistir. Volia ajudar. Volia anar al tros, com si sortir a treballar fos un deure irrenunciable. Ni que fos amb el magalló per collir quatre lletsons per als conills, no volia deixar de caminar fins al darrere de la casa i arribar fins als horts més allunyats, tot notant com les espardenyas trepitjaven els grumolls de la seva terra estimada, a cada racó de la qual s'havia deixat un tros de vida.

Allà havia començat tot. Si aquella nit, feia ja molts anys, no s'hagués trobat amb la Maria, si aquella nit els soldats no haguessin anat a la cort de les ovelles plens de vi com bocois, si aquella nit no hagués passat el que va passar...

Sí, allà havia començat tot i allà hauria d'acabar.

Aquell dia, una altra vegada va sortir a mitja tarda, un cop despert de l'agitada migdiada que l'havia endormiscat mentre reposava al balancí que havia sigut del seu pare, en Jordi. Va prendre l'eina i el cistell que guardava al costat de la porta i després de fer la volta al mas va co-

mençar a caminar a poc a poc i amb dificultats, adolorit, cansat i afeblit, intentant arribar als marges de sempre i fer la seva collita de verd per als orelluts.

A mig camí no es va veure amb cor d'arribar-hi. No eren tan sols el cansament i el dolor que el feien caminar vacil·lant, sinó també un tremolor que li havia vingut de sobte. L'eina que utilitzava per ajudar-se li va caure de les mans i només amb penes i treballs pogué arribar a la barraca del safareig per mirar de descansar. Es va asseure a terra, a la part on encara feia sol, i va recolzar l'esquena contra la paret de canyes amb el cap abatut i els ulls tancats.

Les mans li tremolaven com fulles seques abans de despenjar-se de la branca, i per primer cop en molts anys va tenir por. No del dolor o d'una malaltia llarga i carregosa, sinó por de no poder deixar-ho tot ben lligat abans de partir. No volia deixar aquest món fins que els seus fills i la seva dona tinguessin seguretat per als anys vidents. Volia veure com feien la seva vida sense els tro-pells i els entrebancs que ell havia patit. Oblidar la temença pel demà i que aquella malfiança que havia arrelat dins seu no es perpetués a can Martí.

Al cap d'una estona el tremolor havia anat marxant, però la suor li havia deixat la camisa xopa i els ulls negats. Se sentia feble, com si el temps se li escapés a mans plenes.

Després de molt d'esforç es va tornar a posar dempeus i va reprendre el camí cap a casa. No volia que ningú el veiés d'aquella manera; miraria d'entrar pel darrere i tornaria a seure al balancí. Si descansés una mica... Sí, potser sí. Però quan encara no havia fet ni tres passes, els genolls se li van doblegar i no pogué evitar que el seu cos sense forces s'ensorrés com un sac. El cap va rebotar contra

aquella terra per la qual tant havia lluitat i on estava a punt de morir.

Quan va tornar a obrir els ulls ja era negra nit. Una llum vacil·lant amb prou feines li permetia contemplar el rostre de la Teresa, que el mirava preocupada des del costat del llit, asseguda en una cadira.

Era al seu jaç, a la seva cambra, però no recordava com hi havia arribat.

La Teresa va forçar un somriure. La seva bellesa serena, encara que una mica destorbada per un lleuger toc de melangia, amb els ulls penetrants i la pell blanca típica de les terres del Vallespir, es mantenia tot i el pas del temps.

—Joan, estàs bé? Com et trobes?

—Què... Què ha passat?

—Es veu que has caigut. Unes dones que tornaven del safareig t'han vist a terra i ens han avisat. Que no ho recordes?

En Joan va tornar a tancar els ulls. I tant que ho recordava! Recordava com un tremolor l'havia obligat a tombar-se al costat de la barraca de les eines. Com la suor li havia banyat tot el cos. Recordava com algú trucava a la porta de la seva vida. Algú negre i tenebrós.

—No ho sé, em sembla que m'he marejat —va dir en veu baixa—. Deu haver sigut que alguna cosa de menjar m'ha fet agafar fàstics i al final he anat a parar a terra. Vattua el món! No és res, dona, estigues tranquil·la.

La Teresa no pogué evitar que un núvol gris li travessés el pensament. Feia temps que sospitava que en Joan estava malalt, però aquell tossut encara s'entestava a fingir perquè els altres no patissin.

—Com et trobes? Et fa mal alguna cosa?

—No pateixis, que estic bé. Una bona dormida i demà estaré refet.

La mà de la dona es va passejar entre els cabells blancs del seu espòs, en un gest poc habitual. En Joan la va deixar fer.

—Potser et vindria bé alguna cosa per menjar o unes herbes...

—No, no cal. L'únic que vull és dormir una mica.

—Bé, doncs. Descansa, Joan. Si vols alguna cosa, jo seré aquí al costat, com sempre.

Ella li agafà la mà i li va fer un petó suau. Després s'alçà i a poc a poc començà a caminar cap a la porta.

—Teresa...

A només unes passes de distància, ella es va detenir i es va girar.

—Digues, Joan.

—Què fa la mainada? En saben res?

«La mainada», va pensar la dona. Els seus fills ja feia temps que havien deixat de ser criatures, però per a ell sempre serien la mainada.

—Estan bé. S'han espantat, sobretot la noia. Però després ja els he dit que et trobaves millor. Que ha sigut un petit mareig i prou.

—És que no puc deixar-los sols. Encara no. No fins que... —va dir amb la veu ofegada.

—Com dius? No t'he entès, ara.

—Crec que ha arribat el moment d'explicar-te una cosa. És un pressentiment més que no pas una certesa, però fa anys que no m'ho puc treure del cap.

La Teresa s'acostà de nou al llit i tornà a seure a la cadira en silenci.

—En Miquel, el meu germà, el pare del teu primer fill, el nostre Miquelet... Tinc el pressentiment que enca-

ra és viu. Han passat molts anys, però estic convençut que no es va quedar colgat sota la runa d'una cel·la al castell de Perpinyà.

La Teresa va assentir amb el cap.

—Saps què, Joan? Jo també el tinc, aquest pressentiment. La veritat és que el cor sempre m'ha dit que és viu. No sé on, però és viu. De totes maneres, ell ja ha marxat de la meua vida per sempre, no cal que hi pensem més.

—Però és que hi ha una altra cosa, Teresa.

La dona, sorpresa per l'anunci, va agafar la mà del seu home amb tendresa.

—És el Frare. Ell és el Frare. No en tinc pas cap dubte.

—El Frare?

—Recordes fa quinze anys, quan la pesta? Quan vaig anar a Barcelona? Allà el vaig conèixer. Un home misteriós i benefactor de tothom, un enigma per a la majoria, però no pas per a mi. Sempre anava encaputxat i amb una màscara. Deien que tenia unes cremades terribles al rostre i que per això no l'ensenyava mai. Allà el Frare em va salvar la vida. I després un altre cop aquí al mas. Ell va ser qui va abatre el cuirasser castellà. Si no hagués estat per ell, tots nosaltres...

En Joan va deixar de parlar i tancà els ulls. La respiració agitada palesava alhora el seu cansament i l'emoció del moment. La Teresa li va parlar en to suau i veu dolça.

—No pateixis, Joan, que ja me'n recordaré. Ara seria millor que descansessis una mica perquè...

—No, escolta'm! Escolta'm bé! —En Joan havia tornat a obrir els ulls i agafava les mans de la seva dona amb força—. Has d'explicar això als fills. Han de saber-ho. És important i jo ja no sé si tindrè esma ni temps per fer-ho. Els ho has de dir. Qui sap si algun dia encara el

podreu tornar a trobar. El Frare, ho has entès, Teresa? El Frare...

—Sí que ho he entès, no pateixis. Ho he entès i faré tal com dius. Ara descansa, Joan. Has de dormir.

L'home, amb el cap ensorrat al coixí i els ulls clucs, va assentir cloent les parpelles.

—Fins demà, doncs. Si Déu vol.

—Ah! Encara una altra cosa. No sé si tinc dret a dir-t'ho perquè tots dos sabem la nostra història... —es va interrompre un moment, avergonyit per la confessió—, però t'estimo. Oi que ho saps?

La dona se sorprengué en sentir allò. En Joan era un bon home i ella l'estimava i el respectava, però no estava gens acostumada a escoltar-li paraules falagueres com aquelles. La relació entre tots dos havia nascut en unes circumstàncies tràgiques, a la Cerdanya, poc després que en Miquel, el germà petit d'en Joan, amb el qual la Teresa havia tingut el seu fill gran, desaparegués empassat per les flames i les runes de la presó del castell de Perpinyà. Ella no havia tingut mai la sensació que en Miquel, aquell home al qual havia estimat amb bogeria adolescent, estigués mort, així que el que li acabava de dir en Joan l'ajudava a continuar creient en aquella il·lusió. Però què volia dir aquell nom ple de ressonàncies misterioses? El Frare. Era un nom sorgit de la imaginació ja mig enterbolida del seu home o tal vegada es tractava d'un ésser real? En qualsevol cas, aquell era un nom que ja no oblidaria.

La Teresa era ben conscient que si en Joan l'havia acollit a can Martí, feia anys, va ser més per la criatura, sang de la seva sang, i en record del seu germà que per un sentiment d'estimació. Però després de tants anys de matrimoni alguna cosa diferent havia nascut entre ells. No

podia dir que fos un amor abrusador com el que havia sentit pel Miquel, un foc juvenil que tot ho crema al seu pas, però a vegades fins i tot s'hi havia assemblet.

—I tant que ho sé! Per sobre de tot el que hagi pogut passar mai, jo també t'estimo, Joan. Jo també t'estimo.

Tres dies després de la seva caiguda, en Joan, adolorit com mai i amb moltes dificultats per respirar, era al racó de la seva cambra on acostumava a llegir i escriure. Era cap al tard i, tot i que havien deixat enrere l'hivern, les vesprades encara eren fresques.

Tenia fred. Notava el cos entumit i el cap espès, ple de mals presagis. La manta que s'havia posat sobre les cames i la gorra eren peces de llana inútils que no li donaven gens de tebiesa. Perquè aquella fredor no li arribava de fora, sinó de dins. Potser era la fredor de la seva ànima angoixada i del seu cos malaltís, a punt de marxar per sempre. Tenia cinquanta-tres anys, però se sentia com si estigués al llindar de fer-ne vuitanta.

La llum de la llàntia era insuficient per als seus ulls cansats i la Teresa li havia portat dues palmatòries que crema-ven a banda i banda. La seva lletra ja no era la d'abans, tot i aquelles ulleres que li havien portat de ciutat, i cada cop tenia més dificultats per fer les rengleres rectes i l'escriptura clara. Les paraules costaven de sortir i, quan per fi s'abocaven, a vegades ni ell mateix sabia què volien dir.

El mossèn l'havia anat a veure l'endemà del trasbals, i a indicació seva van avisar el metge i cirurgià de la partida que els tocava, la de Sant Celoni. Aquest va passar pel mas tan aviat com va poder, però no digué gaires coses. Els seus silencis havien fet molta més fressa que les seves paraules, ja que volien dir ben a la clara que el mal no era

senzill ni evident i, per tant, difícilment guarible. Després d'aconsejar-li que descansés més i procurés alimentar-se força, el metge va tenir una conversa privada amb la Teresa fora de l'habitació i lluny d'en Joan. Aquest, però, era prou intel·ligent per interpretar què volia dir allò.

Quan ella va tornar al seu costat, tot i que no va deixar de somriure ni un instant, no calia preguntar-li res, perquè als seus ulls tristos i plorosos ja hi tenia la resposta. Així doncs, havia arribat l'hora i ell ho acceptava; el que no volia era que la bèstia negra l'agafés sense haver complert amb les seves darreres obligacions.

Per això, aquell paper que començava a escriure eren les seves últimes voluntats. Unes últimes voluntats que anirien acompanyades d'alguna cosa més: el descobriment d'una història massa temps amagada i que en aquell moment, per força, havia de sortir a la llum.

Can Martí, 5 de març de l'any del Senyor de 1667

Benvolguda i molt estimada esposa Teresa. Estimats fills meus Miquel, Jaume i Maria,

Estic arribant als darrers moments de la meva vida, i quan encara em sento amb tot el coneixement i el seny no voldria marxar sense dir-vos tot el que crec que heu de fer i saber per mantenir-vos forts i units quan jo no hi sigui.

No vull que estiguen tristos per mi. La meva vida no ha estat la que pensava, però havent arribat al final ja no puc canviar el passat, encara que a vegades m'hagi costat trencar-me el cor. He arribat on sóc amb una família que m'estima i una casa on he passat els darrers anys de la meva vida, amb felicitat i benestar, tot i la maltempsada que ens ha tocat viure.

Enrere queden guerres, misèria i desesperació. En nom d'aquesta terra he agafat les armes i he matat gent que també

tenia esposa, fills i pares. M'he deixat portar per l'odi i la rancúnia molt més enllà del que mai hauria pensat que fóra capaç. Ara, quan ja ha passat molt de temps, puc dir-vos que m'he adonat del vertader motiu dels meus actes: sempre vaig mirar pel bé de la meva família, pels que ja no hi són i pels que aleshores encara no hi eren, és a dir, per vosaltres. Però allò ja són temps passats i ara cal parlar del present i, sobretot, endreçar el dia de demà.

Vull expressar-vos amb aquest escrit el meu desig i la meva voluntat del que crec que heu de fer quan jo ja no hi sigui. Amb tot, com a família que sou, si en algun moment creieu entre tots plegats que us cal anar per camins diferents dels que jo aquí us traçaré, des d'on sigui que hagi anat a parar la meva ànima us donaré la benedicció.

Així doncs, perquè consti davant de Déu Nostre Senyor i de qui n'hagi de donar fe en aquesta vall de llàgrimes, la meva darrera voluntat és la següent:

Teresa, benvolguda esposa,
 Tu seràs la mestressa de can Martí al llarg de la teva vida, que demano a Déu Nostre Senyor que sigui molt llarga i plena de felicitat. Disposaràs dels nostres béns i els administraràs junta-ment amb l'hereu, i mai t'ha de faltar res per viure amb dignitat i benestar. Fills meus, us encomano que tingueu cura de la vostra mare i la protegiu en tot moment, com ella ha vetllat per tots vosaltres i per mi mateix. Respecteu-la, estimeu-la i no feu res que la pugui entristir o disgustar i que vagi en contra de la seva voluntat.

Miquel, fill meu,
 Tu ets el fill gran i, per tant, l'hereu de can Martí. Encara que no fossis l'hereu de fet, jo te'n cediria la propietat i els drets dels terrenys i béns, tal com el meu pare va fer amb mi. Ets qui te'ls

mereixes perquè has demostrat a bastament la teva bonhomia i capacitat de treballar per mantenir les nostres terres. Continua, doncs, aquesta tasca i procura que mai falti res a casa nostra, defensa la família dels perills i ajuda els nostres amics i veïns sempre que ho hagin de menester i sense que t'ho demanin. Els de can Martí sempre hem obrat així i és la meua voluntat que així segueixi sent. Tots sabem que per culpa d'una tragèdia no has pogut donar-nos la descendència que esperàvem, però estic segur que podràs superar la desgràcia i que algun dia tornaràs a formar la teua pròpia família.

Jaume, fill estimat,

La teua intel·ligència està molt per sobre de qualsevol capacitat que mai hàgim tingut els de can Martí. Tens un do excepcional que ha de trobar el seu lloc fora de les quatre parets d'una casa de pagès perduda enmig de la muntanya. Ja està tot preparat perquè quan arribi el moment vagis a ciutat per estudiar. Estic convençut que allà hi tindràs el millor, tant per al teu cos delicat com per a la teua ment privilegiada. Sigues un orgull i un exemple per a tots nosaltres.

Maria, filla,

Jo ja no podré ajudar-te a decidir sobre el teu destí. Totes les dones de casa, algunes d'elles mortes tràgicament i massa aviat, sempre han estat un exemple d'honestetat i dedicació a la nostra família. Tan sols vull dir-te que ajudis la teua mare en tot el que puguis i que si algun dia els necessites cerquis l'ajut dels teus germans. Ells vetllaran per tu, que ets l'alegria de la nostra casa.

Finalment, no puc acabar sense explicar-vos una cosa més. No perquè estigui obligat a dir-vos-ho, però pel respecte i estimació que sento cap a la vostra mare tinc la necessitat de no emportar-m'ho amb mi a la tomba.

Tots heu sentit parlar del meu germà petit, Miquel, el vostre oncle, al qual no vau arribar a conèixer. Doncs ara us he de revelar un secret que saben molt poques persones que visquin actualment. En Miquel, el vostre germà gran, porta aquest nom en record de l'oncle, però també perquè en Miquel Martí, el meu germà, el segon fill de l'avi Jordi, és en realitat el seu pare.

És una història llarga, em queda un fil de vida i unes forces migrades. No tinc temps per a explicacions. Quan vulgueu, la vostra mare us les donarà totes. No es tracta de malediccions i odis, ans al contrari, és una historia d'amor. D'amor cap a un germà i d'amor cap a un fill.

Dit això, cal aclarir que aquest fet no té cap importància a l'hora de decidir qui ha de ser l'hereu de can Martí. Per a mi no hi ha cap diferència entre els fills que tinc: tots tres sou meus i us estimo igual.

Sé que el meu germà Miquel encara és viu. No en tinc la certesa absoluta, però sí una convicció que em neix del cor. Sigui on sigui, ell també voldria que es respectessin les meves últimes voluntats.

Hem arribat a la fi. Ja no tinc ni temps ni esma d'escriure res més. Me'n vaig d'aquest món sense haver fet moltes coses que hauria volgut acomplir i que ara us toca a vosaltres portar a terme.

Teresa, la meva dona estimada. Miquel, Jaume i Maria, fills del meu cor. Recordeu-me com un bon home i penseu que si no he estat més bon pare potser és perquè no n'he sabut més.

Que Déu Nostre Senyor us beneeixi.

Abans que ni tan sols pogués posar-hi el nom, el pergami es plegà i en Joan, esgotat, tancà els ulls mentre la ploma li lliscava entre els dits fins que va anar a parar a terra. Aquell seria un dels seus darrers sons abans d'emprendre el viatge definitiu.